

Çocuk Oyuncaklarındaki Toplumsal Cinsiyet Olgusu

Ömer Göktas

Özet

Çocuk, doğduğu andan itibaren oyun ve oyuncakla ilgilidir. Oyun ve oyuncak çocuk için hayatın vazgeçilmez bir parçası olup, oyun kurmada en büyük payı şüphesiz oyuncaklar almaktadır. Oyuncaklar çocuğun hayal dünyasına hitap eden, onlara büyüdüğü dünyanın kapılarını açan nesnelere olup, bilinen en eski çağlardan günümüze oyun ve oyuncak var olmuştur. Değişen dünya ile birlikte oyuncak da üretim ve sunum aşamalarında büyük değişimlere uğramıştır. Bu değişimler cinsiyet çerçevesinde de değerlendirilebilir. Cinsiyetin biyolojik olarak karşılığı dişi ve eril şeklindedir. Cinsiyet kavramından farklı olarak toplumsal cinsiyet ise, erkek ve kadın değişkenlerine göre toplumun dayattığı görevler ve değerler bütünüdür. Bu pratikler oyuncakların şeklinin, renginin ve hitap ettiği cinsiyetin belirlenmesinde büyük bir paya sahiptir. Bu çalışmada cinsiyet kavramından yola çıkılarak, oyun ve oyuncak hakkında genel bilgiler verilmiş ve cinsiyet farklılıkları gözlemlenerek yapılan yönlendirmelerin çocuk yaşantısı üzerindeki etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, çocuk oyuncakları, oyun ve oyuncak

Gender Phenomenon In Children's Toys

Abstract

Children become interested in games and toys from the moment they are born. Games and toys are essential parts of children's lives. By all means, the biggest contributor to the children's games are toys. Toys appeal to children's imagination and open a door to a magical world. Since ancient times, there have been games and toys available to children. Along with the changing world, toys have undergone major changes in production and presentation stages. There has also been a distinction in terms of gender. While sex is defined as the biological differences between female and male bodies; gender is the totality of duties and values imposed by society on men and women. These practices have a large share in determining the shape, color and target gender of toys. In this study, we give general information about games and toys. Also, we try to evaluate the effects of gender differences and implications of toys on children's life.

Keywords : Sex , gender, children's toys, games and toys

I Giriş

İnsan sosyal bir canlıdır ve yaşamı boyunca diğer bireylerle iletişim içindedir. Bu süreç toplu yaşama kurallarını ve bazı pratikleri de beraberinde getirmektedir. Bu kurallar bütünü ve pratikler iki kısımda değerlendirilebilir. Biri zorunlu uygulama, yasak ve ceza gerektiren resmi hukuk ve anayasa sistemi, diğeri ise toplum tarafından yasak ve cezanın dışlama, kınama, ayıplama hatta bazen ölüm gibi ceza yöntemleriyle verildiği sosyal normlardır. Sosyal normlar toplumdan topluma, hatta toplum içinde küçük gruplara göre farklılıklar arz edebilmektedir. Toplumsal cinsiyet öğretilerinin, sosyal normlar yoluyla toplum bilincine yerleştiği düşünülmektedir. Örneğin, erkeğe mavi, kıza ise pembe rengin yakıştırılması bu öğretinin bir sonucu olarak düşünülebilir.

Bu çalışmada toplumsal cinsiyetin çocuk oyuncakları üzerindeki etkisi anlatılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın amacı, bireyin çocukluktan başlayan kimlik kazanma sürecinde bazı tercihlerinin kendi isteği dışında, toplumsal bir yönlendirme ile gerçekleştiğine dikkat çekmektir.

I Literatür Taraması / Göstergibilim

Cinsiyetin (sex) biyolojideki karşılığı dişi ve eril seklindedir. Türk Dil Kurumu (TDK), cinsiyet kelimesini güncel Türkçe sözlükte “Bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks” şeklinde tanımlamaktadır. Cinsiyet, biyolojik olarak anne karnındaki oluşum süreci ile başlayan ve doğumla birlikte edinilen bedeni bir sıfat özelliğidir. Dişiyi ve erili birbirinden ayıran bu özellikler, beraberinde bireye farklı görevler de yüklemektedir. Bu görevlerle birlikte cinsiyet, doğuştan itibaren yaşamın son evresine kadar bireyler için farklı yaşam tarzları oluşturur.

Cinsiyet, toplum ve birey açısından hemen her alanda önemli bir yer teşkil etmektedir. Toplum tanımı yapılırken cinsiyete göre şekillenen değer yargıları ve pratiklerden bahsedilebilir. Konunun daha anlaşılabilir olması açısından cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımlanmasında yarar vardır. Cinsiyet, doğumla birlikte kazanılan fiziki farklılık olarak tanımlanırken, toplumsal cinsiyet (gender) ise toplumlara göre farklı formlara sahip olan, bireyin yaşamında sergilemesi gereken zorunluluklar bütünü şeklinde düşünülebilir. Ecevit (2011: 4), toplumsal cinsiyeti “Biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadınlık erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu iki cinsi birbirinden ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır” şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir deyişle, yaşanan kültüre göre varlığına devam eden, kadınlık ve erkeklik ile ilgili roller bütününe toplumsal cinsiyet denilebilir. Bu roller ayrıca yaşamışımızdan meslek seçimimize kadar bütün sosyal ve kültürel değerlerimizi de belirleyen süreci kapsamaktadır.

“İnsanlık tarihinin ürettiği bir kavram olarak toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak belirlenen iki cinsiyet grubunu, biyolojik olmanın ötesinde birçok yönüyle birbirinden ayırmıştır” (Öztürk, 2015: 35). Bu ayırım, bazı zaman toplum yapısına göre bir tarafa avantajlar sağlarken, diğer taraf için zor bir yaşam sürecine zemin hazırlamaktadır. “Kadınlık ya da kadınlık, erkeksilik veya erkeklik tümüyle toplumsal ve kültürel hadiselerdir. Birbirinden değişik zaman ve yerlere göre farklılık gösterebilmektedir. Herhangi bir coğrafyada yaşayan bir topluluk ya da toplumun kadın ve erkekten beklediği roller, diğerlerinininkiyle birbirini tutmayabilir” (Bingöl, 2014: 109). Bu farklılıklar aynı zamanda toplum yapısı hakkında yapılacak değerlendirmelerde geniş bir bakış açısı sunabilir. Kadınlık ve erkeklik, toplumlar arasında farklı şekilde yorumlanabilir ancak kadın ve erkek kavramlarında yoruma yer olmayan ve doğuştan gelen özelliklerle birlikte doğal bir görev dağılımı vardır. Kadına annelik, erkeğe ise babalık vasfı verilmiştir ve kişilerin yaşam döngüsü bu görevler üzerinden şekillenmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz toplumsal cinsiyet, diğer bir yandan beraberinde tercih farklılıklarını da getirir ve bu farklılıklar hayatın bütününe yayılmış şekilde karşımıza çıkar. Örneğin erkeklerin mavi, kadınların ise pembe renge ilgi duymasının, esasen toplumsal cinsiyetin ürettiği kadınlık ve erkeklik rollerinin kazanılması süreci ile ilişkili olabileceği düşünülebilir. Toplumsal cinsiyetin dayattığı rollerden biri de çocuk oyunları ve oyuncaklarında karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada çocuk oyuncaklarındaki toplumsal cinsiyet olgusu üzerinde durmaya çalışacağız.

I Çocuk, Oyun ve Oyuncak

İnsan, çocukluktan yaşamının son evrelerine kadar oyunla iç içedir. Huizinga (2010: 50) *Homo Ludens* isimli eserinde oyunu, “Özgürce razı olunan, ama tamamen emredici kurallara uygun olarak, belirli zaman ve mekân sınırları içinde gerçekleştirilen, bizatihi bir amaca sahip olan, bir gerilim ve sevinç duygusu ile ‘alışılmış hayat’tan ‘başka türlü olmak’ bilincinin eşlik ettiği iradi bir eylem veya faaliyettir.” şeklinde tanımlamaktadır. Huizinga (2010: 50) ayrıca, insanın oyun oynamadaki isteğinin temelindeki psikolojik ve fizyolojik araştırmaların öneminden bahsederken yeryüzünde insana ait her şeyin başlangıcının oyun olduğunu belirtmektedir. Diğer bir yandan And (1974: 14) ise *Oyun ve Büyü* isimli eserinde oyunu “Günlük yaşamda bir ara veriş, bir dinlenme, günlük yaşamın bir süsü” olarak tanımlamaktadır. Bu da oyunun insan yaşamında nefes alma, rahatlama, yoğun tempodaki hayattan sıyrılma ve sıkıntılardan anlık kurtulma unsuru olduğunun bir göstergesidir.

Özdemir’e (1997: 3) göre “Türkçede oyun kelimesi ‘çocuk oyunu; dans; kâğıt; zar ve şans oyunları; spor faaliyetleri; tiyatro metni veya gösterisi; aşk oyunu’ gibi pek çok anlamda kullanılmaktadır. Türkçe sözlüklerin büyük bir bölümünde oyun hakkındaki bilgilerin benzer hatta aynı olduğu tespit edilmiştir”. Oyun Türkçede farklı anlamları karşılamış olsa da, toplum genelinde çocuk oyunlarını karşılamaktadır. Çünkü çocukluğun büyük bir bölümü oyunla geçmektedir. Onur’a (2005: 34) göre “Dikkatten kaçırılmaması gereken en önemli nokta, tarih boyunca oluşan oyun anlayışının her zaman çocukluk anlayışıyla el ele gitmesidir”. Oyun, tüm formlarıyla insana katkı sağlama işlevine sahiptir. Bunlar eğlenme, öğrenme, hayal kurma, sosyal olma vb... şeklinde sıralanabilir. Çerçeve biraz daha genişletildiğinde, yetişkin bireyler için de oyunun öneminden bahsedilebilir. İnsan sosyal bir varlıktır ve oyun sosyalleşme sürecinin en önemli parçalarındandır.

Çocuk, okul öncesi dönemin önemli bir kısmını oyun ve sosyalleşme süreci ile geçirmektedir. Gökşen bu konuda şu görüşü savunmaktadır:

Oyun çocuğun en doğal öğrenme ortamıdır ve çocuğun büyümesi, sağlıklı bir şekilde gelişmesi için beslenme ve sevgi kadar gereklidir. Ayrıca çocuğun fiziksel, ruhsal, sosyal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayan en önemli vasıtalarından biridir. Öyle ki oyun, çocuğun beslenmeden sonra en temel ihtiyaçlarının başında gelir (Gökşen, 2014: 231).

Beslenme gibi önemli bir yaşamsal ihtiyaçtan sonra sıralanan oyun ve onunla bağlantılı oyuncak, çocuk gelişimi açısından sadece biyolojik bir gereklilik olmayıp diğer fiziksel ruhsal ve sosyal ihtiyaçlara da cevap vermektedir.

Oyunun çocuk için vazgeçilmez olması, oyun kurmak ve oynamak için aracı olan oyuncakların da önemini ortaya çıkarmaktadır. Oyuncak, çocuğun gelişimindeki en büyük yardımcılarından biri olup, ayrıca oyun oynamadaki en temel aracıdır. Çocuk, doğumundan itibaren oyuncakla birlikte büyür. Oyuncak, her çocuğun hayalini süsleyen ve kendi dünyasına ait bir bütünün tamamlayıcısı niteliğinde olup, aynı zamanda çocuğun kurgu dünyasını somutlaştıran bir yardımcıdır. Diğer bir deyişle oyuncak, çocuğun özgürce vakit geçirip onunla yeni ufuklara yelken açtığı sınırsız bir özgürlük ortamının aracıdır. Oyun ile oyuncak arasındaki sıkı ilişki, oyuncağı sadece bir oyun aracı olmaktan öteye götürmektedir.

Tarihin en eski dönemlerinden beri insan hayatında yer edinmiş olan oyuncaklar açık veya örtük pek çok işleve sahiptirler. Çocuğun vakit geçirmesi, eğlenmesi bu işlevlerden üzerinde en çok durulanlar olsa bile oyuncakların çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimine katkıları da göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir (Çetin, 2018: 113).

Ayrıca çocuğun hayatını şekillendiren bir aracı olarak oyuncaklar mesleki eğilim, dil, düşünce ve duygusal gelişim aşamalarında, motor gelişiminde önemli bir role sahiptir.

Oyun ve oyuncaklar çocuklara mantığını kullanmayı, el becerilerini geliştirmeyi, çevreyi keşfetmeyi ve sosyalleşmeyi öğretir. Bebeklik döneminde el-göz koordinasyonunu ve el becerilerini geliştirmeye yönelik çingirak ve benzeri oyuncaklar verilirken çocukluk döneminde erkek çocuklarına araba ve tahta at; kız çocuklarına bebek ve minyatür ev eşyaları gibi oyuncakların verilmesi oyuncakların yaşa ve cinsel

kimliğe bağlı olarak değiştiğini gösterdiği gibi çocukların gelecekteki rollerine oyun ve oyuncaklarla hazırlandığını da gösterir (Çakır, 2018: 62).

Çocuk, hayal dünyasına göre etrafındaki birçok maddi eşyayı kendi oyununun bir parçası haline getirebilir. Nesnelere duygusal bir bağ kurarak farklı rollere bürünür ve kendi dünyasındaki yaratımları gerçeğe döker. Oyuncak olacak eşyaların ise çocuk dünyasında bir sınırı yoktur. Ebeveynlerin koyduğu yasaklar çerçevesinde sınırlandırılabilir ancak bazen bu kurallar bile çocuğu sınırlandırmada başarılı olamaz. Tencere, kaşık, sandalye, hatta anne ya da baba bile oyuncak malzemesine dönüşebilmektedir.

Çocuklar, model olarak örnek aldığı anne, baba ya da yakın çevresindeki kişilerin davranışlarını kendi yaşantısı ile bütünleştirir. Ebeveynlerin günlük yaşamda beğendiği ya da kullandığı araçlar, yaptığı pratikler, davranış şekilleri çocuğun algılama ve tercih bilincinin gelişmesinde son derece etkilidir. Bunlara ek olarak toplumun kültürel öğeleri de bu sürecin belirleyici başlıklarındandır. Diğer bir yandan günümüzde artan nüfus, yoğun çalışma temposu, kısıtlı zaman, hayata yetişme telaşı gibi nedenlerle, ailelerin çoğu çocuklarıyla yeterince ilgili olamamaktadır. Bu da beraberinde oyuncak üretme çabası yerine hazır ve kolay yol olan oyuncacı para ile satın alma seçeneğini ön plana çıkarmış ve emek faktörünü ikinci plana atmıştır.

Sanayi devrimiyle kapitalist sistemlerin ilerlemesi, her şeyin metalaşma zihniyetine dönüşmesini ve küreselleşme beraberinde tek tip fabrika üretimi olan oyuncakları ortaya çıkarmıştır. Bu durum hayal gücünü tam anlamıyla kısıtlamasa da şöyle bir itiraz yapmak mümkündür; tek tipleşmeye başlayan oyuncaklar beraberinde tek tip oyunları da getirmektedir. Dolayısıyla oyunlar sadece bu oyuncaklar etrafında sınırlanmış olmaktadır (Aytekin, 2015: 89).

Bu süreç, oyuncacı tek tipleşmesinin ve cinsiyet faktörüne göre şekillenmesinin altında yatan sebeplerden biri olarak gösterilebilir.

I Oyuncak ve Toplumsal Cinsiyet

Oyun ve oyuncak arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurduğumuzda, çocukların oyuncak seçimindeki toplumsal cinsiyet algısı sorgulanması gereken bir konudur. Bu noktadan hareketle:

1. Oyuncak seçiminde toplumsal cinsiyet anlayışının şekillendirdiği bir süreçten bahsedilebilir mi?
  2. Oyuncak seçiminde tercihler içgüdüsel bir tavırla mı yoksa bir yönlendirme sonucunda mı belirleniyor?
  3. Oyuncaklar yapılış aşamasından sunum aşamasına kadar belirli bir cinsiyet için mi üretiliyor?
  4. Anne ve babaların oyuncak seçimi konusunda yönlendirici tavırları çocuğun seçimlerini ne derecede etkiliyor?
- Sorularını sormak ve bunlara cevap aramak gerekmektedir.

“Geleneksel toplumlarda, kökü tarihin derinliklerine uzanan keskin bir rol bölümü vardır. Kadın ve erkek rolleri birbirinden tamamen ayrıdır. Erkeğin kadın işleri yapması nasıl mizah konusu olmuşsa, erkekçe davranışlar gösteren kadınlar da ayıplanmıştır” (Ergün 1980: 112). Bu toplumlarda erkek çocuk geleceğin baba adayı, kız çocuk ise geleceğin anne adayıdır. Çocuk doğduğu andan itibaren hayattaki bu role hazırlanma sürecindedir. Çocuğun bu kimliğini kazanmasında davranışlar, seçimler ve pratikler çok önemlidir. Seçimlerin cinsiyete göre farklılıklar gösterdiği geleneksel yaklaşımda bireyler bir ispat çabası içindedir.

Toplumsal cinsiyet öğretileri, doğumla birlikte edinilen kız ve erkek kimlikleri için toplum yapısı ve pratiklerine göre kurallar bütünü oluşturulmaktadır. Renk seçimlerinden kıyafete, oyuncaktan oyuna, oturuş şekline kadar konuşma şekline kadar birçok davranış, görünüş ve düşünüş temelli olguda kendini gösterir. Bu anlayış, bebeklik döneminden başlayarak bireyin gelişim evrelerinde de devam ettiği gibi, sınırlamalar daha kuralcı bir çerçevede karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin: “Kadının namusu toplumca güvence altına alınmaya çalışılır. Dolayısıyla, kadının giydiği kıyafetten seçtiği mesleğe, dışarı çıktığı saatten gittiği mekâna kadar kadın, toplumun uygun gördüğü kurallar bütünüyle yaşamak zorundadır. Kalıba uymayan, gereken rolleri sergilemeyen kişi, doğru davranışları gösterene kadar topluluğa kabul edilmeyecektir” (Yavuz, 2017: 9). Bu çabaların bir

sonucu olarak ortaya şu görüş çıkmaktadır: Erkek adam ev işleri ile ilgilenmez, eve erken gelmek ve gittiği yerlerin hesabını vermek zorunda değildir; kadın evde oturur, çocuklarına bakar, ev işleriyle ilgilenir ve kocasını bekler. Bu tutum çağdaş toplumlarda ise tam tersine bir durum arz etmektedir. “Bu toplumlarda aile ve meslek hayatında kadın-erkek ayrımını kaldırmış, her iki cins de aynı işlerde yan yana çalışmaya başlamışlardır. Ev işlerinde de aynı ortaklık sürmekte, gerektiğinde erkekler çocuğa bakıp bulaşık yıkamakta, kadınlar arabalarına binip pazara gitmektedirler” (Ergün, 1980: 112). Toplumsal cinsiyet algısı toplumların gelişmişlik seviyelerine göre değişkenlik göstermektedir.

Özdemir (1997: 119) *Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Çocuk Oyunlarının Halkbilimi Açısından İncelenmesi* isimli doktora tezinde, çocuk oyunları arasında keskin bir cinsiyet ayrımının olmadığı görüşüne varmıştır. Diğer bir yandan erkeklere özgü olduğu düşünülen bazı oyunların da bilinenin aksine kızlar tarafından oynandığı şu cümlelerle ifade edilmektedir: “Kaldırmaca gibi daha çok erkek çocuklara özgü olduğu söylenen oyunların dahi kızlar tarafından veya kız-erkek karışık olarak oynandığı belirlenmiştir. Buna karşılık kız çocukların oyunları olarak kabul edilen Beş taş, evcilik... gibi oyunların da erkeklerce oynandığı tespit edilmiştir”. Daha tutucu olduğu düşünülen köy ortamları ile ilgili de sanılanın aksine pek çok oyunda cinsiyet ayrımının önemsenmediğini yukarıdaki sözlerle ifade etmiştir.

Oyuncak bağlamında ise oyuncağın kız ve erkek değişkenlerinin yaşam şekline de etki ettiği görülmektedir. Kalliala bu konuda şunları ifade etmektedir: “Erkek ve kızların oyun kültürlerinin birbirinden farklı olduğunu, erkeklerin oyunlarının, kızlarınkine göre daha vahşi olduğunu tespit ettik. Erkekler yabancı figürleri, kahramanları, askerleri ve kovboyları taklit ediyor; kızlarsa daha barışçıl, ev ya da bakım gibi kendilerine yakın gelen şeyleri taklit ediyorlar” (Akt. Sormaz, 2012: 149). Yazımızın başında da bahsettiğimiz gibi erkek ve kadın arasındaki içgüdüsel sezgiler, oyun ve oyuncak seçiminde de kendini göstermektedir.

Oyuncaklardaki keskin cinsiyet ayrımlarının eğitim ve gelişim aşamasında yarardan çok zarar vereceği bir süreçten bahsedilebilir. Oyuncağın vermek istediği gizli ileti bilinçaltına kaydedilerek çocuğun yaşam algısının oluşmasında önemli bir rol üstlenir. Örneğin, silah her toplumda savaşın ve şiddetin sembolüdür. Ancak erkek çocuklarının oyuncak seçimleri arasında silah öncelikli tercihler arasındadır. Bölgesel anlamda bakıldığında özellikle silahla içli dışlı olan toplumlarda yaşayan çocukların oyuncak tercihleri de bu doğrultuda şekillenmektedir. *Bianet* tarafından yayınlanan aşağıdaki bilgiler, ülkemizde oyuncak tercihlerinin istatistikî bilgileri açısından dikkat çekicidir:

Devlet İstatistik Enstitüsü’nün (DİE) 2000 yılı verilerine göre, Türkiye’de 2000 yılına kadar yapılan 44 milyon Amerikan Doları değerindeki oyuncak ithalatının 1 milyon 380 bin Dolarlık kısmını oyuncak silahlar oluşturuyor. İstanbul’daki oyuncak satıcıları, Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Irak’a yönelik saldırısından sonra, çocukların oyuncak silahlara ilgisinin arttığını belirtiyor. Oyuncak satıcılarına göre, savaş haberlerinin görüntülerinden etkilenen çocuklar ailelerine özellikle tank, helikopter, taramalı silahlar, savaş arabaları ve asker maketleri gibi savaşla ilgili oyuncakları aldırılmaya çalışıyor (Emektar, 2003).

Günümüzde oyuncak endüstrisinde cinsiyete göre üretilen oyuncak yelpazesi bir hayli geniştir. Oyuncak mağazalarında kız ve erkek oyuncakları farklı bölümlerde sergilenmektedir. Kız oyuncakları tarafına bakıldığında bebek, yemek pişirme araçları, beşik, temizlik malzemeleri gibi daha çok gelecek yaşantısında kullanması beklenen araçlar olduğu görülürken; erkek oyuncakları bölümünde ise savaşçı karakterler, arabalar, iş makineleri, silahlar gibi oyuncaklar görülmektedir. Tam da bu noktada bu eğilimlerin toplumsal cinsiyetin bir sonucu olduğu yargısına varmak mümkündür. Diğer bir yandan cinsiyet ayrımının yapılmadığı birçok oyuncak da mevcuttur. Bunlar genellikle zekâ ve okuma becerisini geliştiren ürünlerdir.

Sonuç

Oyun ve oyuncak, çocuk için vazgeçilmez bir yaşam uğraşı, meşguliyeti oluşturmasının yanı sıra gizli bir öğretici aracı olarak da kullanılmaktadır. Oyun çocuğun her döneminde var olan bir olgudur. Oyunun temel aracı olan oyuncak ise her çocuğun farklı çeşitlerine sahip olmak istediği bir nesnedir. Oyuncak seçiminde şüphesiz birçok etken söz konusu olup bu etkenler arasında cinsiyete göre seçim ise günümüzde birçok değişkenle birlikte öncelikli hale gelmiştir. Seçimi yapılan oyuncaklar şekil ve karakter aşamasından renk aşamasına kadar kız ve erkek için farklılıklar arz etmektedir.

Kadın ve erkek arasındaki tercihsel farklılıklar renklerde de kendini göstermektedir. Toplumsal olarak oluşan algıda erkek bebeklere alınacak eşyaların mavi renkte olmasına dikkat edilirken kız bebeklere alınacak eşyalarda ise pembe rengin tercih edilmektedir. Bu tutum tesadüf değildir. Bunu kültürel bir belirleme süreci ya da toplumun cinsiyet olgusu ile açıklamak mümkündür. Bu süreç çocuk büyüdükçe tüm tercihlerine ve yaşantısına etki etmektedir.

Oyuncak seçiminde cinsiyet olgusunun keskin bir şekilde ön planda tutulması farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu yaklaşımın çocuğun kimlik kazanımı ve eğitimi açısından doğru bir yöntem olmayacağını ifade etmekle birlikte, cinsiyet farklılıklarının tamamen göz ardı edilmesinin de sürecin farklı şekilde sonuçlanmasına sebep olacağını da söylemek gerekmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılıkların, çocuğun bilincine yerleştirilme sürecinde birtakım pedagojik yöntemlere başvurulabilir. Ancak çocuğa küçük yaştan itibaren bir bebek ya da bir silah vermek onu oyun bağlamından çıkararak farklı bir dünya içine sokacak ve ebeveynin tek arzusu olan ideal çocuğu yetiştirme hedeflerinden uzaklaştıracaktır. Ebeveynlerin radikal ve dar çerçevedeki davranışları, görmek istedikleri model çocuğu yaratmada istenilen hedeflere ulaştırmayacaktır. Toplumdaki aksaklıkların birçoğunun doğru insan yetiştirememekten kaynaklandığı unutulmamalıdır.

Günümüz dünyasında kadın ve erkek hayatın her alanında eşit şartlarda bir mücadelenin içindedir. Erkek bebek bakabilir, ev işleri yapabilir kadın ise toplumsal cinsiyetin erkeğe yüklemiş olduğu çalışma ve para kazanma görevini yerine getirebilir. Oyuncak seçiminin eğitsel işlevinden yararlanılarak erkeğin ve kadının birçok ortak görevinin olduğu bilinci verilebilir. Oyuncak seçiminde radikal düşünceleri bir kenara bırakıp oyuncakın açık ve örtük işlevlerini gözeterik tercih yapmak çocuğu hayata hazırlamada önemli bir davranış biçimidir. Çağdaş bir toplum düzeyine gelebilmek için çocuk oyuncakları tercihlerinde bu eşitliği göz önünde bulundurmak ve bilinçli bir yönlendirme yapmak hem aile hem de toplum yapısı açısından önemli bir noktadır.

Kaynakça

- And, M. (1974). *Oyun ve bugü Türk kültüründe oyun kavramı*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Aytekin, S. (2015). *Çocuk oyun ve oyuncakları bağlamında toplumsal cinsiyet inşası*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı I, s. 108-114.
- Çakır, A. (2018). Yaşamın vazgeçilmez parçası çağlar boyu oyun ve oyuncak. *Aktüel Arkeoloji Dergisi* Eylül-Ekim , Sayı 65.
- Çetin, N. (2018). Kültür Aktarım Aracı Olarak Amigurumi: Japon, Rus Ve Türk Kültüründen Örneklerle. *Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Çanakkale Bildiriler Kitabı*, s,112-116.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit ve N. Karkıner, (Ed.), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (2-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Emektar, G. (11 Nisan 2003). Babalar oyuncak silah istiyor. *BIANET*. 27 Ocak 2019, <http://m.bianet.org/cocuk/toplum/18179-babalar-oyuncak-silah-istiyor>
- Ergün, M. (1980). Oyun ve oyuncak üzerine. *Milli Eğitim*, 1 (1), 102-119.
- Fine, C. (2010). *Toplumsal cinsiyet yanılması* (Çev: K. Tanrıyar). İstanbul: Sel Yayınları.
- Gökşen, C. (2014). Oyunların çocukların gelişimine katkıları ve Gaziantep çocuk oyunları. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 52, 229-259.
- Huizinga, J. (2010). *Homo ludens*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özdemir, N. (1997). *Türkiye'de çocuk oyunlarının halkbilimi açısından incelenmesi 1*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Öztürk, Ö. (2015). *Üniversite mezunu kadınların işsizlik süreçlerinin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Sormaz, F. (2012). *Çocukluk, oyun ve oyuncak: Sosyo-kültürel analiz*. İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- Cinsiyet. (b.t.). TDK, 20 Aralık 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=C%C4%B0NSYET
- Yavuz, G. (2017). *Türkiye'de toplumsal cinsiyet kapsamında popüler Türk mizah kültüründe cinsiyetler arası mizah algılarının farklılaşması*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.